

Nuku'alofa,
Pule'anga 'o Tonga

PRIME MINISTER

PRESS STATEMENT

Fakatapu, ki he 'Otua Mafimafi', 'oku 'afio 'i hotau lotolotonga';

Fakatapu ki he 'Ene 'Afio', Tupou VI ko e Tu'i 'o Tonga;

Fakatapu ki he Ta'ahine Kuini', Kuini Nanasipau'u mo hona fale';

Fakatapu ki he Hou'eiki 'o e Fonua', mo e hou'eiki memipa 'o e Kapineti';

Fakatapu ki he kau Taki lotu', mo e kakai 'o e Fonua'.

‘Oku ou fakamālō atu kiate kimoutolu’ ‘i ho’omou me’a mai ‘i he ‘aho ni’, pea ‘oku ou puke ai ‘a e faingamalie ko ‘eni’, keu fakamalo’ia ‘a e kakai ‘o e fonua’, ‘i he ngaahi poupou, moe taliangi kotoa, ‘oku fakahoko ki he ngaahi fanongonongo fakangatangata’.

‘Oku oatu ‘a e fakamalo ki he kotoa ‘o e ngaahi sekitoa ‘a e pule’anga pehe foki ki he sekitoa taautaha koe ‘uhi’ koe talangofua mo e taliangi ki he ngaahi fakangatangata’ ‘i he uike kuo hili’.

‘I he’ene tu’u fakamamani lahi’, ko e ngaahi lipooti kuo tuku mai mei he Kautaha Mo’ui ‘a Mamani, ‘oku ha mei ai ‘oku kei fakalalahi ai pe ‘a e fika ‘o kinautolu ‘oku nau ma’u ‘a e fokoutua COVID-19, pea kuo a’u eni ‘o

toko tolu miliona, ‘a e ni’ihi kuo nau ma’u ‘a e fokoutua ni
pea kuo hiki hake ‘o toko ua kilu ‘a e ni’ihi kuo nau pekia
mei he fokoutua ni.

Kuo fakahoko ‘e he ngaahi fonua tokolahi ‘a e ngaahi
kalusefai ke fakapapau’i ‘a e mo’ui lelei ‘a e kakai’, ‘aki
hono tukuatu ‘a e ngaahi fakangatangata ki he fefolau’aki’
mo e ngaahi tapuni fakataputapui’.

Kuo hoko eni ‘o laui miliona ‘a e kakai kuo mole ‘enau
ngaahi ngaue’ pea mole ai mo e ngaahi pisinisi ne
tu’umo’unga.

Ko e me’a ‘oku tau ako mei ai, neongo ai ha kaukaua,
tu’umalie mo koloa’ia ha fonua, ‘oku hilio ange pe ‘a e
mahu’inga ‘o e “mo’ui ‘a e tangata”, ‘i ha sosaieti ‘o hange
ko e ngaahi tapuaki kuo foaki ‘e he ‘Otua ma’ae fa’ahinga

‘o e tangata ‘i he ‘ene ha ‘i he tohi ‘a Senesi vahe 1 veesi
28-

“Pea na‘e tapuaki‘i ‘akinaua ‘e he ‘Otua’, pea na‘e folofola
kiate kinaua ‘e he ‘Otua’, ‘o pehe, Mo fakatupu, mo
fakatokolahi, mo fakafonu ‘a mamani, pea ikuna ia: pea mo
pule ki he ika ‘o e tahi’, mo e manupuna ‘o e langi’, pea
mo e me‘a mo‘ui kotoa pe ‘oku totolo ‘i he fonua”

‘Oku hoko ‘a e fokoutua COVID-19 ko e fakatamaki ki he
mo‘ui ‘a e tangata, pea kuo tau sio tonu ki he ta’e’aonga
‘a e pa’anga, langilangi mo e ngeia ‘i he taimi ‘oku tailiili
ai ‘a e mo‘ui ‘a e tangata. ‘I he ‘ene pehe kuo pau ke tau
tokanga ange ke fakapapau’i ‘a e mo‘ui lelei hotau kakai
pea ‘oku tau mateuteu kakato fakataha mo e ‘Eiki ‘i hono

tau'i 'o e ngaahi faingata'a 'e tuku mai 'e he fokoutua COVID-19.

Kuo fakahoko 'a e ngaahi ngaue lahi 'a e Pule'anga ki hono teuteu'i 'a e fonua ki ha hoko mai 'a e fokoutua COVID-19 pea 'oku kei hokohoko atu pe kimu'a 'a e ngaahi ngaue koeni.

Ka, 'i hono faka'ai'ai 'a e ngaahi founa totonu ke malu'i 'aki 'a e mo'ui 'a e kakai Tonga 'i ha taimi 'e a'u mai ai 'a e fokoutua COVID-19 ki hotau fonua, kuo tu'utu'uni ai 'a e Pule'anga ke fakangaloku ai 'a e ngaahi fakangatangata ko ia 'o e uike kuo 'osi.

'Oku 'ikai 'uhinga 'a e fakangaloku 'o e ngaahi fakangatangata ke pehe 'oku tau foki ai ki he founa ngaue angamaheni, 'oku kei fiema'u pe ke tau tauhi 'a e va

mama’o fakaetangata, ko e fanofano mo e ngaahi founa fakapotopoto ‘i he ‘etau nofo faka’aho.

‘I he ‘ene pehe ‘oku tuku atu ai ‘e he Pule’anga ‘a e Fanongonongo ‘o e Ngaahi Fakangatangata Fakalotofonua ki he COVID-19 Fo’ou ko ‘eni, ke kamata ngaue’aki ia mei he taimi 8 efiafi ‘o e ‘aho Falaite 1 ‘o Me 2020 ki he taimi 8 efiafi ‘o e ‘aho Falaite 15 ‘o Me 2020.

Ko e ngaahi liliu lalahi eni ki he Fanongonongo ‘o e Ngaahi Fakangatangata –

- ‘Uluaki - Kuo faka’ataa ‘a e kotoa ‘o e ngaahi fakatau’anga kava laiseni ‘o hange ko e naiti kalapu, kalapu, mo e ngaahi kalapu kavatonga ‘i he ngaahi ‘aho Falaite mo e Tokonaki pe.

- Ua – Kuo faka’ataa ‘a e ma’u kava talitali lotu kimu’a ‘i he kamata’anga ‘o e ouau lotu ‘i he ‘aho Sapate pe.
- Tolu – Kuo faka’ataa ‘a e kotoa ‘o e ngaahi fale fakamālohisino, ngaahi katoanga mo e ngaue fakasipoti, ngaahi fakafiefia ‘o e ngaahi fai’aho, ngaahi mali mo ha ngaahi fakataha’anga felave’i fakafiefia. Ka, kuo pau ke ‘ikai ke toe tokolahi ange ‘i he toko 20 ‘i loto ‘i fale mo e toko 40 ‘i tu’a.
- Fa- ‘Oku kei tapui pe ‘a e ngaahi ouau ‘o hange ko e pingikou mo e ngaahi sipoti ‘oku fetu’utaki ai ‘a e konga ‘o e sino.

‘Oku ou fakamalo atu koe’uhi koe ngaahi ngaue ‘osi kia velenga ‘a e Potungaue Mo’ui ‘i hono tataki kitautolu ‘i he taimi faingata’a ni, ‘oku ou fakamalo ki he Polisi Tonga

mo e Kau Tau ‘a ‘Ene ‘Afio mo e kotoa ‘o e kau ‘ofisa
felave’i ‘i hono fakapapau’i ‘a e fakahoko ‘o e ngaahi
fanongonongo.

‘Oku ou fakamalo atu kia kimoutolu hono kotoa koe’uhi
ko ho’o mou fa’a kataki mo e poupou. ‘Oku ‘oatu ai pe ‘a e
kole ke hokohoko atu ai pe ‘a ‘etau talangofua mo e lotu
ma’a hotau fonua ‘i he ‘etau ngaahi ngaue hono kotoa.

Tu’a ‘ofa atu